

Fotoboek geeft gedeeld erfgoed hedendaags gezicht

I love Banda

In het midden van de uitgestrekte Bandazee ligt een eilandengroep die onlosmakelijk verbonden is met de ontwikkeling van Nederland: de Indonesische Banda-eilanden. In *I love Banda* laat fotografe Isabelle Boon zien welke invloed die geschiedenis heeft op een jonge generatie eilandbewoners.

TEKST: VALENTIJN WEBBERS FOTOGRAFIE: ISABELLE BOON

OP PULAU AI LEVEN FAMILIES RONDON FORT REVENGE.

DIANA VOLGT DE VISSER IN ZEE. DE BANDAZEE IS EEN VAN DE DIEPSTE ZEEËN TER WERELD.

Wie op de Banda-eilanden arriveert, onderdeel van de Molukken, komt vrijwel meteen in aanraking met Nederlands verleden.

Ooit was dit de enige plek op aarde waar nootmuskaat groeide en daarmee waren de eilanden van enorme waarde voor de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Niet voor niets maakte een van de zwaarst bevochten eilanden, Pulau Run, samen met Suriname deel uit van de historische ruil met Manhattan. Met die ruil wist Nederland het wereldmonopolie te bemachtigen op de handel in nootmuskaat en foelie, het rode vlies dat zich als een netje rond de noot spant. Onder leiding van gouverneur-generaal Jan Pieterszoon Coen werd de complete bevolking van Banda, zo'n vijftienduizend mensen, vermoord, gedeporteerd of als slaaf te werk gesteld op de nootmuskaatplantages, de 'perken'.

Die Nederlandse aanwezigheid resoneert tot op de dag van vandaag in cultuur en landschap. Overal zijn sporen te vinden van het verleden: in oude gebouwen als forten, perkenierswoningen en de protestantse kerk, maar ook in VOC-kanonnen, die argeloos in het landschap liggen, in rituele dansen en vertellingen, en in de taal, waarin Nederlandse woorden herkenbaar zijn.

Op de restanten van fort Nassau komen nu jongeren bij elkaar om te zingen, voetballen, flirten, brommers te showen en nieuwtjes te delen. Het is dezelfde plek waar Coen in 1621 alle dorpshoofden bijeenbracht om ze door Japanse Samoerai te laten executeren. Het roept de vraag op wat

deze beladen geschiedenis en het erfgoed tegenwoordig nog voor de jonge generatie betekenen.

Van Spaanse Baai naar Jakarta

Met het boek en een tentoonstelling onder dezelfde titel / *love Banda* neemt Isabelle Boon ons mee naar het Banda van vandaag en laat zij zien in hoeverre de geschiedenis nog van invloed is op de hedendaagse cultuur en op de toekomst van de eilanden.

Boon vertelt het verhaal aan de hand van zes jonge Bandanezen. Een van hen is Ulfa, een jonge vrouw van 19 jaar. Haar ouderlijk huis staat in Spantjeby – een verbastering van Spaanse Baai – op het eiland Banda Besar.

Haar vader verbouwt nootmuskaat en haar moeder maakt koekjes van kenarinoot en palmsuiker, die ze verkoopt op de boot naar Ambon. Zelf neemt Ulfa elke dag de *pok-pok*, een van de kleine boten die de eilanden met elkaar verbinden en die vernoemd zijn naar het pruttelende geluid van de buitenboordmotor.

Ulfa is ambitieus en droomt ervan docent Engels te worden. Op Banda Neira zoekt ze naar buitenlanders met wie ze haar Engels kan oefenen. Ze kent de geschiedenis van Banda goed, maar is weinig met het verleden bezig en kijkt vooral vooruit. Het werk van docent ziet Ulfa als iets oneindigs. Leerlingen dragen hun opgedane kennis over op anderen

'OUR TURRET IS UNDER ATTACK'! GEVECHTSKRETTEN AFKOMSTIG UIT DE TELEFOON VAN EEN JONGEN DIE ZIT TE GAMEN BIJ FORT HOLLANDIA, BANDA BESAR.

Tentoonstelling

De tentoonstelling / *love Banda* is vanaf mei 2021 te zien in het Scheepvaartmuseum Amsterdam, 400 jaar na de gewelddadige onderwerping van Banda door Jan Pieterszoon Coen en de introductie van de plantage-samenleving op de eilanden.

ULFA ONDERWEG OP DE POK-POK.

en zo zorgt één docent voor een kettingreactie aan wijsheid, die zich als een olievlek verspreidt. Studeren in Jakarta is het doel, maar de stap van Spantjeby naar Jakarta is vergelijkbaar met de sprong van Urk naar New York.

Historisch besef

Student Ode is juist bewust met de geschiedenis bezig. “De misdragingen van de kolonisor vind ik erg, vooral dat onderwijs alleen voor de elite was weggelegd”, zegt hij.

Ode studeert aan het Hatta-Sjahir college op Banda Neira. In het bijzonder de oude koninkrijken van Thailand, Maleisië, Vietnam en Brunei fascineren hem. Geregeld geeft zijn docent college op locatie, bijvoorbeeld bij fort Hollandia en fort Belgica en bij de beruchte put waarin Coen de lichamen van de onthoofde dorpschouwen liet gooien. Maar ook buiten college komt Ode vaak en graag op deze plekken en spreekt hij er met vrienden af.

Ode weet meer dan andere jongeren over de Nederlandse geschiedenis op Banda. “Niet alle Nederlanders waren het met de kolonisatie eens. Bijvoorbeeld Wolter Robert van Hoëvell, Eduard Douwes Dekker (alias Multatuli) en Ernest Douwes Dekker. De laatste was een belangrijke strijder voor de onafhankelijkheid in het begin van de 20e eeuw en is officieel betiteld als nationale held. Hij was een journalist, politiek activist en schreef kritische stukken over het beleid in toenmalig Nederlands-Indië”. Ode is super fit. Tussen bijbaan en studie, traint hij: achterin het Captain Cole-gebouw, in de nootmuskaatboom in zijn achtertuin en op Malole, een

strandje aan de noordrand van Banda Neira met een prachtig koraalrif. Hij maakt zich zorgen over de toekomst van de plek. “Ik denk dat de kust van de eilanden de komende tien jaar verder slijt. Enerzijds door de stijging van het zeewater, anderzijds omdat er nauwelijks toezicht is op de exploitatie van het zand dat wordt weggenomen en wordt gebruikt voor bouwprojecten”.

Of Ode op Banda blijft weet hij niet. “Ik wil graag het leger in en ben bereid overal te worden geplaatst”.

Spijkerpoepen en koekhappen

De rol die immaterieel erfgoed speelt in de huidige cultuur is goed te zien tijdens Idul Adha. Gedurende dit offerfeest, dat het einde van het islamitische jaar markeert, worden in verschillende kampongs oud-Hollandse spelletjes gespeeld. Ook in Baru, waar Nyellow woont.

Wie wil, kan zich wagen aan spijkerpoepen, koekhappen of zaklopen. Maar er is ook *panjat pinang*, dat in heel Indonesië wordt gespeeld. Aan de top van een met vet ingesmeerde paal hangen allerlei prijzen. Om ze te bereiken moeten kinderen goed samenwerken, maar dat blijkt niet eenvoudig. Het spel is ooit door Nederlanders geïntroduceerd.

Ze vonden het gemakkelijk om te zien hoe de inheemse bewoners moeite deden om de prijzen te bereiken en steeds

Erfgoed
in den vreemde

NA IDUL ADHA GAAT NYELLOW (RECHTS) MET ZIJN BESTE VRIEND AZWAR NAAR DE BELGICA KARAOKEBAR.

Fotoboek

Het fotoboek I love Banda is in eigen beheer uitgegeven en kost 55 euro (exclusief verzendkosten). Het boek is te bestellen via mail@isabelleboon.com. Lezers van MONUMENTAAL krijgen 5 euro korting o.v.v. MONUMENTAAL Banda.

FORT NASSAU WORDT NU
GEBRUIKT OM TE SPELEN EN
ALS ONTMOETINGSPLEK.

weer naar beneden gleden. Ook deze middag wordt er hard gelachen, maar nu in een sfeer van gelijkheid en saamhorigheid.

Vooraf kleine ondernemers zien het erfgoed als inkomstenbron. Zo ook karaokebar Belgica, waar Nyellow en zijn vrienden vaak heengaan. Het is een kleine uitspanning aan de voet van het hoger gelegen fort Belgica. Op de muren van het café is met zorg het fort geschilderd, compleet met torens en kanonnen. Je betaalt er per liedje.

Werelderfgoed

PANJAT PINANG TIJDENS HET
OFFERFEEST IDUL ADHA.

Banda staat op de UNESCO nominatielijst voor werelderfgoed. Niet alleen vanwege haar cultureel erfgoed, ook de omliggende wateren staan op de lijst. Haar enorme biodiversiteit is een belangrijk onderdeel van de kraamkamer voor koraal en ander maritiem leven wereldwijd.

Onderwater is de archipel een duikparadijs, maar net als in andere delen van Indonesië staat het gebied door vervuiling en toenemend toerisme onder druk. Op het ogenblik ontvangt de archipel slechts enkele honderden toeristen per jaar. Maar met plannen voor een groter vliegveld, frequenter aanmeren van grote cruiseschepen en verdere restauratie van het erfgoed, zal daar zeker verandering in komen.

Nederland en Indonesië delen een lange geschiedenis. In het kader van het programma Gedeeld Cultureel Erfgoed van de Nederlandse overheid werken Nederland en Indonesië samen om het gedeelde erfgoed een duurzame toekomst te geven.

